

Amsterdam, het nieuwe Venetië?

CASUS Karin de Nijs & Joris Zevenbergen

Het toeristenseizoen is in volle gang. Miljoenen toeristen zoeken hun weg naar de historische steden van Europa. Ze dragen bij aan bruisende zomeravonden en geven steden een economische impuls. Maar de aanzwellende toeristenmassa is geen onverdeeld genoegen.

Bewoners van de Amsterdamse binnenstad laten zich regelmatig kritisch uit over de gevolgen van toerisme, onder andere in de krant Het Parool. Zij vinden dat de grens van het aantal bezoekers dat de binnenstad aankan is bereikt. Ook Wim Pijbes, directeur van het Rijksmuseum, stelde onlangs dat Amsterdam als gevolg van de toegenomen bezoekersstromen zijn charme verliest. Volgens hem wordt de binnenstad zo langzamerhand 'vies, vuig en vol'.

De erfgoedvereniging Vrienden van de Amsterdamse Binnenstad (VVAB) maakt zich al langer zorgen over de gevolgen van de toenemende drukte in de binnenstad. Rondom de gemeenteraadsverkiezingen organiseerde ze zelfs een speciale avond om de gevolgen van toerisme voor de binnenstad te bespreken. In een volle zaal werd de film 'I love Venice' getoond. Deze documentaire laat zien wat er kan gebeuren met een stad als gevolg van massatoerisme. In Venetië is het aantal bewoners drastisch afgenomen. Bijna alle activiteiten die er zijn hebben met toerisme te maken. De stad is een pretpark geworden, aldus boze bewoners in de documentaire. Bezoekers worden aangevoerd via enorme cruiseschepen en bussen. Vervolgens bezoeken ze in hoog tempo de hoogtepunten en vertrekken ze direct. Elke dag bezoeken 150.000 toeristen Venetië. Dit terwijl er iets minder dan 50.000 mensen in het historische centrum wonen. Op een gemiddelde dag zijn er dus drie keer zo veel toeristen als bewoners in de stad.

Venetië is een doembeeld voor Amsterdam. Amsterdam is niet alleen Nederlands populairste toeristische bestemming, maar ook een belangrijk economisch centrum en een zeer populaire woonstad. Volgens een groeiende groep bewoners worden de negatieve gevolgen van toerisme dermate groot dat de leefbaarheid van de binnenstad onder

druk komt te staan. De drukte en overlast hebben een nieuw hoogtepunt bereikt, waardoor de stad zich op een cruciaal punt bevindt. Gaat het de Amsterdamse binnenstad lukken om een andere weg in te slaan dan Venetië?

Groei van toerisme

Toerisme is wereldwijd één van de snelst groeiende en grootste economische sectoren. Mede door de opkomst van goedkope vluchten en boekingsites zijn steden steeds populairdere bestemmingen geworden. Steden hebben namelijk veel te bieden op het gebied van kunst, cultuur, architectuur, uitgaan en winkelen. Vooral Europese steden groeien in populariteit.

In Amsterdam is het aantal bezoekers de afgelopen jaren sterk toegenomen, zo blijkt uit het 2013 verschenen rapport 'Drukke in de binnenstad' van Bureau Onderzoek en Statistiek. In 2001 bezochten 12,4 miljoen mensen culturele instellingen in de binnenstad; in 2011 waren dat er 14,6 miljoen. Het aantal bezoekers van festivals in de binnenstad steeg tussen 2001 en 2009 met ongeveer 25%. Daarnaast groeide tussen 2001 en 2012 het aantal congressen met 50% en verdriedubbelde het aantal cruise-passagiers. Gemiddeld zijn er nu dagelijks 60.000 bezoekers tegenover 84.500 bewoners in de binnenstad. Uit het rapport blijkt tevens dat een toenemend aantal bewoners de drukte in de binnenstad als onprettig ervaart. Bijna de helft van de binnenstadbewoners mijdt om deze reden zelfs op bepaalde tijdstippen haar buurt.

Hoewel toerisme goed is voor de portemonnee van de stad, woedt in Amsterdam op dit moment de discussie over de negatieve gevolgen van het toegenomen toerisme. Zo heeft de gemeente recent vergunningen afgegeven voor drijvende hottubs: toeristen kunnen zich in bad met een glas champagne door de grachten laten varen. En regelmatig kom je in de stad bierfietsen tegen. Dergelijke activiteiten wekken irritatie op bij bewoners, die vrezen dat de binnenstad verandert in een pretpark. Is de stad alleen nog maar decor voor oppervlakkige consumptie?

De bierfiets in Amsterdam wekt irritatie op bij de bewoners. Zij vrezen dat de binnenstad verandert in een pretpark. Foto: Projectteam CV205C

Disneyfication en authenticiteit

De inwoners van Amsterdam zijn niet de enigen die dit vrezen. Critici beweren al langere tijd dat steden door massatoerisme veranderen in een soort pretpark. Plezier en vermaak komen centraal te staan, ten koste van andere functies. In deze context valt het woord 'disneyfication' vaak. Het straatbeeld moet een optimale beleving van plezier uitdragen door thematisering en het aanbieden van verschillende vormen van consumptie (horeca, winkels, musea, et cetera). In veel gevallen wordt er een sterke regulering aangewend om deze beleving mogelijk te maken.

De binnenstad wordt zo langzamerhand vies, vuig en vol

De paradox is dat steden zich proberen te verkopen als uniek en bijzonder om te bezoeken, maar dat disneyfication vaak gepaard gaat met een verlies van precies die uniciteit en authenticiteit. Dezelfde hotels, winkelketens en hop-on hop-off-bussen zijn te vinden in London, Berlijn en Amsterdam. Iedere stad heeft ineens een Chinatown, ongeacht de geschiedenis. Daarnaast hangt toerisme veelal samen met gentrification en verdringing. Sharon Zukin beschrijft in haar boek 'Naked City' hoe het

streven naar nieuwe, onderscheidende en authentieke ervaringen door bezoekers en bewoners van steden leidt tot een verlies van precies die elementen die voor de authentieke sfeer zorgen. De lokale kruidenier die wordt verdrongen door een grootgrutter en de oude Jordanees die het zich niet meer kan veroorloven om in zijn buurt te blijven wonen. Het zijn bekende voorbeelden van veranderingen die het karakter van een plek compleet veranderen en die de grenzen aan de maakbaarheid van toeristische bestemmingen zichtbaar maken.

In Amsterdam lijkt de balans tussen wonen, werken en recreëren zoek te zijn. Met het toenemende aantal bezoekers voeren recreatie en consumptie steeds meer de boventoon in het straatbeeld. Dit is ook terug te zien in het aanbod van voorzieningen. Steeds minder winkels in de binnenstad zijn gericht op lokale behoeftes. Deze zijn vervangen door horeca of souvenirwinkels. Daarnaast bezorgen vooral groepen toeristen sommige bewoners overlast. Een voor dit artikel geïnterviewde buurtbewoner: "Je hebt de standaardtoerist die hier netjes en rustig voorbij loopt, maar je hebt ook de groepen jongelui, die toch wel knap lawaaiig zijn af en toe". In het bijzonder beklagen bewoners en beleidsmakers zich over de groepen Britten die hun 'stag of hen parties' in Amsterdam vieren en per bierfiets de stad onveilig maken. Ook Boudewijn Oranje (D66), voorzitter van stadsdeel Centrum, ergert zich aan dergelijke groepen. Toch moeten we volgens hem geen hek om de stad willen plaatsen: drukte hoort nu eenmaal bij een populaire stad.

Cruiseschepen in Venetië leggen één dag aan in de haven. Toeristen gaan in snel tempo de toeristische hoogtepunten van de stad af en stappen aan he

Het nieuwe Venetië?

Het toerisme in Amsterdam heeft dus een sterke groei doorgemaakt en is in toenemende mate een bepalende factor voor het straatbeeld in de binnenstad. Kruideniers en andere buurtwinkels verdwijnen en maken plaats voor dure modezaken, souvenirwinkels en horeca. Sinds het toekennen van de status als UNESCO Werelderfgoed in 2010 mag er op de grachten nauwelijks meer iets veranderen. Er mag niets nieuws worden gebouwd en er mag ook niets vervallen raken. Ondertussen verkennen toeristen massaal de stad per huurfiets of rondvaartboot. Komt het schrikbeeld van Venetië, een stad als pretpark en openluchtmuseum, steeds dichterbij?

Ondanks de overeenkomsten gaat de vergelijking tussen Amsterdam en Venetië om verschillende redenen niet op. Ten eerste wordt de

Amsterdamse binnenstad nog steeds gezien als een populaire plek om te wonen. Terwijl de bevolking van Venetië al jaren krimpende is, heeft de groei van toerisme in Amsterdam niet tot een uittocht van bewoners

***Het vergt lef en
doorzettingsvermogen om
weerstand te bieden tegen
het grote geld van het
toerisme***

t einde van de dag weer op hun cruiseschip. Foto: Luud de Brouwer

geleid. Integendeel, de omvang van de bevolking neemt de laatste jaren alleen maar toe. Wel is de historische binnenstad de laatste decennia door oplopende woningprijzen voor minderbedeelde bewoners ontoegankelijk geworden.

Bovendien is de Amsterdamse economie niet alleen afhankelijk van de bijdrage die de toeristische sector eraan levert. Ook de logistiek, de financiële en zakelijke dienstverlening en de creatieve industrie spelen een belangrijke rol in de lokale economie. Naast toerisme is in het centrum nog steeds veel andersoortige bedrijvigheid te vinden. Dit is heel anders dan in de stad Venetië, die buiten de toeristische sector en het hoogseizoen weinig banen te bieden heeft.

Het grootste probleem dat zich in Venetië lijkt voor te doen, is een verlies van authenticiteit. Dit maakt de stad minder aantrekkelijk: niet alleen als leefstad, maar ook als toeristische bestemming. In Venetië is een terugloop van de hotelbezetting en een groei van het aantal dagjesmensen waarneembaar, wat een kleinere bijdrage levert aan de economie dan verblijfstoerisme. Ook in Amsterdam staat de sterke groei van toerisme op gespannen voet met het behoud van een authentieke, leefbare stad. De stad is echter tot op heden nog steeds ongekend populair bij niet-toeristen als woon- en werklocatie. De belangrijkste uitdaging voor beleidsmakers lijkt dan ook te zijn om het eigen, authentieke karakter van de stad vast te houden.

Cruciaal punt

Amsterdam is nog geen Venetië. Toch worden de negatieve gevolgen van toerisme voor Amsterdam steeds meer duidelijk. De binnenstad bevindt zich momenteel op een cruciaal punt in de geschiedenis: ontwikkelt het zich in de richting van een pretpark à la Venetië of weet het haar authentieke karakter te behouden?

Het is positief dat het stadsbestuur erkent dat toerisme ook negatieve gevolgen heeft. De vraag is echter of het bestuur het vermogen heeft om deze aan te pakken. Het vergt lef en doorzettingsvermogen om weerstand te bieden tegen het grote geld van het toerisme. Durft het stadsbestuur 'nee' te zeggen tegen een grote hotelketen, die wéér een nieuw hotel in het centrum wil openen? Heeft het bestuur de durf de smalle grachten af te sluiten voor bussen? Kan er geld vrijgemaakt worden om de regelgeving voor pleziervaart op de grachten te handhaven? En gaat het lukken om met de toeristenbranche de discussie over authenticiteit en de grenzen aan maakbaarheid op gang te krijgen?

Het bestrijden van de uitwassen van het toerisme is niet alleen van belang om de leefbaarheid van het centrum te waarborgen voor bewoners, ook de toeristenbranche zelf heeft baat bij behoud en verbetering van kwaliteit en authenticiteit. De binnenstad moet geen openluchtmuseum worden, al mag het centrum best een beetje vies en vol zijn. De rafelranden van het toeristische succes maken de stad interessant voor zowel bewoners als bezoekers. De komende jaren zullen moeten uitwijzen of het mogelijk is om een goede balans te vinden tussen verdere groei van het toerisme en de leefbaarheid van de stad.

Karin de Nijs (karin.denijs@student.uva.nl) en Joris Zevenbergen (joris.zevenbergen@student.uva.nl) studeren beiden de Research Master Urban Studies aan de Universiteit van Amsterdam. Joris richt zich in zijn scriptie op conflicten tussen bewoners en toeristen in Amsterdam en New York. Karin schrijft haar scriptie over de betrokkenheid van bewoners bij toeristisch beleid in Amsterdam en Vancouver.

Literatuurselectie

Bryman, A. (1999) The Disneyization of society. *The Sociological Review*, 47(1), pp. 25-47.

Bureau Onderzoek en Statistiek Amsterdam (2013) Drukte in de binnenstad 2012. Een vergelijking met 2001.

Zukin, S. (2009) *Naked city: The death and life of authentic urban places*. Oxford University Press.